

Leonora Opstad Arnesen

Nettovergrep, rettighetsforskriften og ungdommer på barnevernsinstitusjon

Online sexual abuse, childrens rights regulation's
and teenagers in child welfare institutions

Bacheloroppgave i barnevern

Veileder: Anne Grytbakk

Mai 2022

Leonora Opstad Arnesen

Nettovergrep, rettighetsforskriften og ungdommer på barnevernsinstitusjon

Online sexual abuse, childrens rights regulation's and teenagers in child welfare institutions

Bacheloroppgave i barnevern
Veileder: Anne Grytbakk
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

SAMMENDRAG

Bacheloroppgaven bygger på følgende problemstilling:

«Er ungdommer på barnevernsinstitusjon mer utsatt for nettovergrep, og hvilke muligheter og begrensninger har institusjonen i lys av rettighetsforskriften?»

Nettrelaterte overgrep er et økende problem, som vokser i takt med den teknologiske utviklingen. Det er en kompleks utfordring, med høye mørketall, mange gråsoner og flere etiske utfordringer. Oppgaven er basert på faglitteratur og sentrale rapporter hvor direkte sitater fra ungdommer som er utsatt for nettovergrep, blir presentert.

Hensikten med oppgaven er å bli opplyst om problematikken, få kunnskap om omfanget, samt bli bevisst hva som kjennetegner barn og unge som bli utsatt for nettovergrep. Oppgaven stiller spørsmål om ungdommer på institusjon er mer utsatt for nettovergrep enn andre. Oppgaven kommer fram til at ungdommer som bor på institusjon, ofte er dårlig integrerte og har derfor større forutsetninger for å bli utsatt for nettovergrep. Likevel kan nettovergrep skje hvem-, hvor-, og når som helst, da man i kraft av sin alder er et mulig potensielt offer.

Videre stiller oppgaven spørsmål om hvilke muligheter og begrensninger barnevernsinstitusjoner har, knyttet til nettovergrep, i lys av rettighetsforskriften. Her blir det stilt kritiske spørsmål til ordlyden i relevante paragrafer, da miljøterapeuter opplever handlingsrommet ulikt. Videre blir det stilt spørsmål om rettighetsforskriften er for lite oppdatert ut ifra dagens digitale utvikling. Det blir blant annet foreslått å se på elektroniske kommunikasjonsmidler som mulig farlige gjenstander. Til slutt blir det presentert to etiske utfordringer barnevernsinstitusjoner stadig står ovenfor.

ABSTRACT

This thesis is based on the following question:

"Are teenagers in child welfare institutions more exposed to online sexual abuse, and what opportunities and limitations does the institution have through the rights regulations?"

Online sexual abuse is a growing problem, which correlates to rapid developments in developments and the use of social media. Online sexual abuse is a complicated issue, with a lot of unknown and unregistered cases, high dark figures, many grey areas, and several ethical challenges. This thesis is based on professional literature and key reports, which presents direct quotes from teenagers who have been exposed to online sexual abuse.

The purpose of this thesis is to be informed about this issue, gain knowledge about the scope of the matter, and learn what characterizes children and teenagers who are exposed to online sexual abuse. The thesis asks whether teenagers in institutions are more exposed to online sexual abuse than others. The thesis concludes that teenagers who live in institutions are often poorly integrated and therefore have a greater chance of being exposed to online sexual abuse. Nevertheless, online sexual abuse can happen to anyone, anywhere, and at any time, as by virtue of your age you are a possible victim.

Furthermore, the thesis raises questions about what opportunities and limitations child welfare institutions have, related to online sexual abuse, considering the rights regulations. Here, critical questions are asked about the wording of relevant paragraphs, as environmental therapists experience their role and room to maneuver differently. Furthermore, it is questioned whether the children's rights regulations are now current and updated enough based on current digital development. Among other things, it is proposed to look at use of digital means of communication as potentially dangerous. Finally, two ethical challenges facing child welfare institutions are presented.

Innholdsfortegnelse

KAPITTEL 1. INNLEDNING	4
1.1 Presentasjon av tema	4
1.2 Relevans for barnevernspedagog	4
1.3 Problemstilling	5
1.4 Oppgavens oppbygning	5
KAPITTEL 2. METODE	6
2.1 Hva er metode?	6
2.2 Fremgangsmåte	6
KAPITTEL 3. BAKGRUNN	7
3.1 Begrepsavklaring	7
3.2 Statistikk om barn og unges mediebruk og seksuelle henvendelser på internett	8
KAPITTEL 4. TEORI	9
4.1 Nettovergrep	9
4.2 Rettighetsforskriften	10
4.3 Hva kjennetegner ungdommer som er blitt utsatt for nettovergrep?	11
4.4 Hva kjennetegner barn og unge som bor på institusjon?	13
4.5 Ungdommens stemme	15
KAPITTEL 5. DRØFTNING	18
5.1 Er ungdommer på institusjon mer utsatt for nettovergrep, enn andre ungdommer?	18
5.2 Beskyttelsesfaktorer og digital resiliens	19
5.3 Rettighetsforskriftens begrensninger og muligheter	21
5.4 Etske utfordringer	25
KAPITTEL 6. AVSLUTNING	28
KAPITTEL 7. LITTERATURLISTE	30

KAPITTEL 1. INNLEDNING

1.1 Presentasjon av tema

I løpet av min praksisperiode på 17 uker innenfor barneverntjenesten, arbeidet jeg med ulike problemstillinger og temaer. Seksuelle overgrep var et tema som fanget min interesse. Underveis i praksisperioden fikk jeg jobb på en barnevernsinstitusjon, hvor jeg tidlig oppdaget at et gjengående tema, både for ansatte og ungdommene på institusjon, var regulering av internett blant ungdommer. Parallelt deltok jeg på foredrag og leste rapporter som handlet om nettovergrep. Summen av dette fikk meg til å stille spørsmål om nettovergrep og ungdommer på institusjon har en sammenheng? Videre hvilke muligheter og begrensninger institusjonen har, knyttet til nettovergrep?

Barnafrid konkluderer i sin rapport *Barn utsatta för sexuella övergrepp på nätet* at seksuelle overgrep over internett er like alvorlig som fysiske overgrep og kan medføre posttraumatiske symptomer og betydelige psykiske konsekvenser (Jonsson & Svedin, 2017). Nettrelaterte overgrep er et økende problem, som vokser i takt med den teknologiske utviklingen. Globalt har det økt fra 1 million rapporter om overgrep i 2010, til nesten 17 millioner i 2019 (Departementene, 2021). I norsk kontekst var det i perioden 2015-2017 en økning fra 898 til 1805 tips, om straffbare, nettrelatert seksuelt materialet som viste utnytting av barn (Aanerød & Mossige, 2018). Politiet er bekymret for denne utviklingen og anser dette som et omfattende samfunnsproblem (Ibid., s. 56). Internett er kommet for å bli, så fokuset på nettovergrep må økes.

1.2 Relevans for barnevernspedagog

Lov om barneverntjenesten eller barnevernloven av 01.01.1992 §1-1 *Lovens formål* sier følgende: «Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid (...)». Et forhold som kan skade barn og unges helse og utvikling, er å bli utsatt for seksuelle overgrep, herunder nettovergrep.

Internett er en relativ ny arena, som gir overgripere en unik mulighet til å kontakte mange barn og unge på kort tid, og på denne måten øke sannsynligheten for å komme i kontakt med nye potensielle ofre. I en etterforskning gjort av øst-politidistrikt ble en mann i 2019 dømt til fengsel for til sammen 487 tilfeller av seksuelle nettovergrep mot 256 barn (Departementene, 2021). I tillegg er internett en arena der overgripere kan møtes for å dele og dyrke deres interesser for barn og unge. Videre gir digitale medier en større mulighet til å være anonym og ulike typer overgrep etableres, for eksempel direkteoverført bestillingsovergrep (Haukaas, 2019).

Det er studier som har dokumentert at barn og unge som lever med omsorgssvikt, er spesielt utsatt for nettovergrep (se for eksempel Berggrav 2010, Aanerød & Mossige, 2018 og Øistensen 2020). Dette er barn og unge som ofte er i barnevernet og som barnevernsansatte møter hver dag. Å kjenne til hyppigheten av nettovergrep, samt vite noe om hva som kjennetegner barn og unge som blir utsatt for nettovergrep, er vesentlig for å fange opp og gjøre en forskjell. Det er derfor relevant for en barnevernspedagog å ha kunnskap om nettovergrep, uavhengig om personen jobber på institusjon eller i barneverntjenesten. Barnevernsinstitusjoner har ansvaret for ungdommens trygghet og sikkerhet når dem bor på institusjon. For ansatte på institusjon, er det derfor vesentlig å vite hva rettighetsforskriften sier om deres muligheter og begrensninger knyttet til nettovergrep.

1.3 Problemstilling

På bakgrunn av det som er skrevet ovenfor, har jeg kommet frem til følgende barnevernsfaglig relevant problemstilling:

«Er ungdommer på barnevernsinstitusjon mer utsatt for nettovergrep, og hvilke muligheter og begrensninger har institusjonen i lys av rettighetsforskriften?»

1.4 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt inn i seks deler, hvor kapittel én gir en presentasjon av tema, samt sier noe om relevansen for barnevernspedagoger. I kapittel to blir litteraturstudie presentert, sammen med oppgavens mest brukte bøker og rapporter. Videre blir relevante begreper og statistikk knyttet til mediebruk og seksuelle henvendelser presentert i kapittel tre, før det blir en teoridel i kapittel fire. I teoridelen blir nettovergrep og rettighetsforskriften dypere forklart, før oppgaven ser på kjennetegn ved ungdommer som blir utsatt for nettovergrep og kjennetegn ved ungdommer som bor på institusjon. Teoridelen avsluttes med ungdommens stemme. I del fem blir det drøftet om ungdommer på institusjon er mer utsatt for nettovergrep, samt hvilke beskyttelsesfaktorer som spiller inn. Her blir også begrepet digital resiliens presentert. Kapittel fem avsluttes med rettighetsforskriftens begrensninger og muligheter, samt etiske utfordringer knyttet oppimot dette. Deretter er det en avsluttende del i kapittel seks, før litteraturlisten blir presentert.

KAPITTEL 2. METODE

2.1 Hva er metode?

Olav Dalland (2020) definerer metode som «(...) en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap» (s. 53). Denne oppgaven er basert på et litteraturstudium, hvor målet er å sammenstille og tolke ulike funn og teorier som omhandler et bestemt emne (Aveyard, 2018). Dette kan for eksempel være faglitteratur, artikler og tidligere forskning.

2.2 Fremgangsmåte

For å finne relevant litteratur har jeg brukt søkemomenter som «Google Scholar», «Idunn» og «Oria». Jeg har i hovedsak anvendt søkeordene «nettovergrep», «seksuelle overgrep», «dårlig integrerte barn og unge» og «sexual abuse». Videre har jeg sett på pensum fra tidligere år på barnevernsutdanningen, tidsskrifter, tidligere bachelor- og masteroppgaver, samt rapporter for å få inspirasjon og innblikk i sentrale kilder og forfattere. Jeg har tatt utgangspunkt i barnevernloven og rettighetsforskriften, da dette setter rammer for hvordan en barnevernsarbeider skal opptre.

Sentrale bøker og rapporter som gjennomgår i oppgaven er *Miljøterapi med barn og unge* av Erik Larsen (2020)., Velferdsforskningsinstituttet NOVA sine rapporter: *Seksuelle overgrep mot barn og unge via digitale medier* (2021) og *Nettovergrep mot barn i Norge 2015-2017* (2018)., Kripos sin rapport: *Seksuell utnyttelse av barn og unge over internett* (2019)., og Redd Barna sin rapport: *Internett er et stort mørkt rom* (2020).

KAPITTEL 3. BAKGRUNN

3.1 Begrepsavklaring

Oppgaven vil videre definere begrepene «barn og unge på barnevernsinstitusjon», og «seksuell lavalder». Begrepene «nettovergrep», og «dårlig integrerte barn og unge» blir tydeligere forklart i teoridelen.

Barn og unge på barnevernsinstitusjon

Barn regnes etter barnevernloven §1-3. *Hvem loven gjelder for.*, som alle under 18 år. Barn som bor på barnevernsinstitusjon beskyttes og reguleres i hovedsak av barnevernloven. Barnevernlovens formål sier følgende:

«Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår» jf. bvl. §1-1.

I tillegg bygger loven på følgende tre hovedprinsipper: *det biologiske prinsipp, minste inngreps prinsipp og hensynet til barnets beste*, jf. bvl. Dette står i tråd med Norges forpliktelser i henhold til FNs barnekonvensjon (Barnekonvensjonen: Barne- og familiedepartementet, 2003).

Barnevernsinstitusjoner i Norge drives av det offentlige (Barne-, ungdoms- og familieetaten og kommunene), ideelle organisasjoner og andre private aktører (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2020). Det er ulike grunner til at barn og unge må bo på barnevernsinstitusjon og det finnes ulike typer institusjoner, deriblant omsorgs- og adferds institusjon. De fleste institusjonene er rettet mot barn over 12 år, da barn under 12 år i hovedsak blir plassert i fosterhjem (Ibid.). Oppgaven vil derfor omhandle «ungdom» i alderen 12 – 18 år. Dersom begrepet «barn» blir brukt, vil dette gjelde 0 – 12 år. I studier som inkluderer begge aldersgruppene vil begrepet «barn og unge» anvendes. Videre reguleres barnevernsinstitusjoner i hovedsak av hjemlene i rettighetsforskriften, som senere blir presentert.

Seksuell lavalder

Den seksuelle lavalder i Norge er 16 år. Det vil si at barn under 16 år ikke har samtykkekompetanse, som betyr at dem ikke kan inngå i seksuelle forbindelser, etter Lov om straff eller Straffeloven av 20.05.2005 §§299-304. Videre inneholder straffeloven noen aldersinndelinger, som er av særlig relevanse når det gjelder seksuallovbrudd. Alle typer seksuallovbrudd straffes hardere dersom offeret er under 16 år, og ytterligere straff dersom offeret er under 14 år, da det i Norge anses som voldtekt av barn., jf. straffeloven, §299.

Videre er det lover som kun gjelder ofre under 16 år, for eksempel «grooming-loven», jf. straffeloven §306. Loven gir forbud mot å avtale møter for å begå seksuelle overgrep, samt et generelt forbud mot å formidle seksualisert materiale til barn under 16 år.

Unge mellom 16 og 18 år kan etter loven samtykke til seksuelle handlinger, som for eksempel å dele seksualisert materialet av seg selv eller å motta pornografi generelt. Likevel straffes seksuallovbrudd hardere dersom den unge er mellom 16 og 18 år, enn om den ungevoksne hadde vært over 18 år. Dette fordi loven skal hindre at personer over 18 år skal utnytte seg på yngre barn mot deres vilje. Lovverket er ikke ment for å hindre seksuell omgang mellom to personer på nesten samme alder, som begge samtykker, men er til for å hindre at godt voksne skal forgripe seg på barn og unge som er langt fra deres egen alder og modenhet (Frøyland, et al., 2021, s. 19).

3.2 Statistikk om barn og unges mediebruk og seksuelle henvendelser på internett

Ved utgangen av året 2020 ble det registrert 1036 barn og unge boende på barnevernsinstitusjoner (Statistisk sentralbyrå, 2021). En kartlegging av barn og unges mediebruk viser at 46 prosent av 13-18 åringer har blitt spurt om å sende eller dele nakenbilder av seg selv (Research & Rosenberg, 2020, s. 5). 32 prosent av 9-17 åringer har fått seksuelle meldinger via sosiale medier, mens 24 prosent har møtt noen dem ble kjent med via internett (Staksrud & Ólafsson, 2019). Dette er tall fra 2019 og 2020. Det er naturlig å tenke at dette er et økende problem, sett i sammenheng med barn og unges mediebruk og seksuelle henvendelser på nett.

KAPITTEL 4. TEORI

4.1 Nettovergrep

Nettovergrep kan oppleves som et forvirrende begrep, da det ikke finnes en etablert definisjon av begrepet og ulike fagfolk definerer begrepet forskjellig (Aanerød & Mossige, 2018, s. 12). For å få fram begrepets omfang og bredde vil oppgaven se på noen ulike definisjoner, for å videre konkretisere hvilken definisjon som brukes videre i oppgaven.

Velferdsforskningsinstituttet NOVA utga i 2021 en ny kunnskapsrapport om *Seksuelle overgrep mot barn og unge via digitale medier*. I rapporten avdekker dem blant annet hva vi vet om barn og unge som blir utsatt for ulike typer seksuelle overgrep via digitale medier. Rapporten går systematisk gjennom bildebaserte seksuelle overgrep, digital blotting, seksuelle henvendelser fra voksne på digitale medier, grooming, seksuelle overgrep initiert på digitale medier, seksuell utpressing på digitale medier, digitalt overgrepsmaterialet og direkteoverførte bestillingsovergrep (Frøyland, et al., 2021). Rapporten tar utgangspunktet i psykologen Ann J. Cahill sin definisjon av seksuelle overgrep mot barn og unge via digitale medier, som anvender begrepet «seksuell vold». Cahill definerer seksuell vold der en eller flere personer påvirker en seksuell interaksjon på en annen, ufrivillig person og selvbestemmelsesretten blir krenket (Cahill, 2009, s. 15).

I likhet med Cahill sin definisjon av seksuell vold, definerer Redd Barna i sin rapport *Omsorg på nettet: Er det mitt ansvar? nettovergrep* som «seksuelle handlinger som krenker barnets integritet» (Berggrav, 2010, s. 9). Er handlingen basert på overgriperens behov, og elementer av manipulasjon, tvang og trusler blir brukt, regnes dette som overgrep uavhengig om krenkelsen og handlingen foregår på nett eller i et fysisk møte mellom offer og overgriper (Ibid.).

Sett i lys av internasjonal forskning er det ulike begreper som blir brukt for å forklare seksuelle overgrep mot barn og unge via digitale medier. I en rapport av Mitchell, Finkelhor og Wolak (2001, referert i Aanerød & Mossige, 2018, s. 13), blir begrepet «online sexual solicitation» anvendt. Ifølge Aanerød og Mossige (2018) defineres dette som at «noen via internett forsøker å engasjere andre i seksuelle aktiviteter eller samtale som oppleves uønsket» (s.13). Aanerød og Mossige oversetter «online sexual solicitation» til «internettrelatert seksuell utnyttelse av barn» (Ibid., s.13), og skriver at begrepet har samme innhold som online sexual solicitation.

Videre er internett en arena der overgripere kan komme i kontakt med flere potensielle ofre på kortere tid. Noen overgripere har kun ett ønske om å opptre på nett, mens andre overgripere

etablerer seksualisert kontakt med barn, med et ønske og mål om å begå fysiske seksuelle overgrep. En rapport skrevet av Kripos viser at flere overgripere har blitt dømt for å forlede og presse barn til å sende seksualisert materialet de siste årene, med hensikt å bruke dette som pressmiddel for å få gjennomført fysiske møter og begå fysiske seksuelle overgrep (Haukaas, 2019, s. 29).

Videre deler Kripos i sin rapport *Seksuell utnyttelse av barn og unge over internett* (2019) de utsatte barn og unge i ulike kategorier, derav «Barn som fremstilles i overgrepsmateriale på internett» (Haukaas, 2019, s. 50). Denne kategorien favner barn og unge som først blir utsatt for fysiske seksuelle overgrep, før overgriperen senere publiserer overgrepet på internett. Dette regnes først som et fysisk seksuelt overgrep, for så bli et nettovergrep i tillegg. Med bakgrunn i gitt eksempler anses nettovergrep som en kategori innenfor seksuelle overgrep og ikke som et nytt fenomen.

Med utgangspunkt i begrepene «seksuell vold», «seksuelle handlinger som krenker barnets integritet» og «internettrelatert seksuell utnyttelse av barn», vil oppgaven av praktiske formål videre benytte begrepet «nettovergrep». Nettovergrep defineres her som et samlebegrep, der seksuell vold, seksuelle handlinger som krenker barnets integritet og internettrelatert seksuell utnyttelse av barn, inngår. Videre anses nettovergrep som en tilleggsarena for seksuelle overgrep, der personen med likesinnede interesser enkelt kan kommunisere for å dele og dyrke deres interesser (Frøyland, et al., 2021).

4.2 Rettighetsforskriften

Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barnevernsinstitusjoner eller Rettighetsforskriften av 01.02.2012 er hjemlet i barnevernsloven og har som formål å «(...) sikre at institusjonen gir beboerne forsvarlig omsorg og behandling», jf. rettighetsforskriften §1. Dette innebærer blant annet å gi beboeren «(...) vern og beskyttelse slik at ungdommen ikke utsetter seg selv eller andre for fare, herunder for nettbasert overgrep (...)» og «tydelige rammer for å sikre trygghet og god utvikling» (Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012). Sett opp imot nettovergrep er det særlig §11. *Elektroniske kommunikasjonsmidler*, §18. *Beboerens korrespondanse* og §24. *Elektroniske kommunikasjonsmidler* ved plassering etter §§4-24 og 4-25. *Særlige regler.*, som er mest gjeldene.

Ifølge rettighetsforskriften er hovedregelen at beboeren fritt kan benytte elektroniske kommunikasjonsmidler under institusjonsoppholdet, da dette er en sentral del av barn og unges

hverdag. Likevel kan institusjonen i kraft av sitt ansvar for å gi forsvarlig omsorg, samt til hensyn og trivsel for alle på institusjonen, begrense bruken, jf. rettighetsforskriften §11. En tydeligere forklaring på dette er gitt i rundskriv Q-19/2012 (Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012). I rundskrivet står det følgende:

«(...) en viktig del av omsorgsansvaret er å beskytte beboeren mot nettrelaterte overgrep. Institusjonen må støtte beboeren og gi veiledning i nettatferd, herunder om hvilke nettsted som ikke bør besøkes og hvilke kontakter som ikke bør knyttes over nettet (...)» (s.17).

Knyttet oppmot nettrelaterte overgrep gir ikke bestemmelsen tydelige retningslinjer til å nekte mobilbruk, men oppfordrer til å støtte og veilede. En slik utdypelse av lovteksten, samsvarer med retten til medvirkning og fri bruk av kommunikasjonsmidler. Ansatte på barnevernsinstitusjoner tolker rettighetsforskriften ulikt. Noen opplever et stort handlingsrom til å gripe inn, mens andre opplever det motsatte (Øistensen, 2020, s. 15). Dette blir videre diskutert i drøftingsdelen.

Rettighetsforskriften §11 gjelder alle beboere, men dersom en beboer er plassert etter barnevernloven §4-24 og §4-25, gjelder også rettighetsforskriften §24 etter kapittel 4. *Særlige regler.* Bestemmelsen gir institusjonen hjemmel i lov til å inndra og nekte beboeren å ha kontakt med andre via telefon eller andre elektroniske kommunikasjonsmidler, dersom «det er nødvendig av hensyn til behandlingsopplegget eller formålet med plasseringen», jf. rettighetsforskriften §24. Rundskrivet Q-19/2012 går nærmere inn på vilkårene og gir institusjonen hjemmel i lov til å inndra og nekte telefonbruk knyttet opp mot nettrelaterte overgrep i tilfeller der «(...) en ungdom som er plassert på grunn av prostitusjon, benytter mobilen til å avtale salg av seksuelle tjenester» (Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 33).

Videre sier rettighetsforskriften §18 at det ikke er tillat å kontrollere beboerens korrespondanse, herunder elektronisk korrespondanse. Dersom institusjonen inndrar beboerens elektroniske kommunikasjonsmidler, har ikke institusjonen hjemmel til å sjekke innholdet som ligger der. Rettighetsforskriften åpner derimot opp for kontroll av fysisk post, dersom vilkårene «begrunnet mistanke» om at forsendelsen inneholder «rusmidler» eller «farlige gjenstander» er oppfylt., jf. rettighetsforskriften §18. Dette blir videre diskutert i drøftingsdelen.

4.3 Hva kjennetegner ungdommer som er blitt utsatt for nettovergrep?

Alle ungdommer er sårbare for mulig nettovergrep, nettopp i kraft av å være ungdom. Har overgriperen «ungdom» som målgruppe, vil alle ungdommer automatisk være et mulig offer,

grunnet deres alder. Kripos har dokumentert at overgripere har et godt kjennskap til barn og unges språk og kommunikasjon. Overgripere øver seg på kommunikasjonen med ungdommer og fremstår ofte som svært troverdig, noe som gjør det vanskelig å vurdere for enhver ungdom (Haukaas, 2019). I tillegg øker muligheten for nettovergrep, desto flere timer barn og unge tilbringer på nett, ettersom det er på internett kontakten etableres. Aanerød og Mossige formidler at ungdom i alderen 12 – 18 år, tilbringer mye tid på internett og bruker teknologi for å kommunisere med andre (Aanerød & Mossige, 2018, s. 18).

Videre formidler dem at unge jenter i tenårene er mest utsatt for nettovergrep. Grunnen er uvisst, men en studie gjort av Wolak, Finkelhor og Mitchell (2004) viste at 80 prosent av voksne som tok kontakt med ungdom på internett, ikke la skjul på sitt ønske om å snakke om sex (referert i Aanerød & Mossige, 2018., s. 18). Dette viser at ungdommene i denne undersøkelsen ikke var helt uviten om at et mulig bekjentskap kunne inneholde seksuell kommunikasjon, og et eventuelt fysisk møte hadde forventninger om seksuelle handlinger.

Videre vet man at ungdom er nysgjerrige og utforskende på egen seksuell identitet i alderen 12 – 18. Internett er en plattform der ungdommer kan utforske dette helt anonymt. For eksempel kan sexting være en måte å utforske seksualiteten på, samtidig som det kan oppleves som spennende. Sexting blir forstått som «(...) «frivillig» produksjon og/eller deling av seksuelt eksplisitt tekst, video og/eller bildemeldinger via mobiltelefon og sosiale medier» (Frøyland, et al., 2021, s. 41). Denne utforskningen og spenningen kan føre til at ungdom blir mindre kritiske og overvurderer fordelene ved å drive sexting med fremmede personer. Dersom barn og unge ikke får informasjon om at det kan være farlig å etablere kontakt med fremmede på nett og i tillegg dele seksualiserte bilder, tekster og videoer, kan dette forhøye risikoen for å erfare negative opplevelser ved slik kontakt (Mitchell, Finkelhor, & Wolak, 2003). Slik kontakt kan potensielt utvikle seg til å bli et overgrep, der ungdommen blir presset til å drive seksuelle handlinger.

Kunnskapen ungdommen opparbeider seg rundt risikovurderinger og kritisk tenkning, kan være avgjørende for eventuell kontakt med overgripere. Barn og unge som har fraværende omsorgspersoner er i risiko for å unnlate seg slik kunnskap. Sosionom Siri Søftestad skriver i sin bok at «Barn som lever med foreldre eller foresatte med rusmisbruk, psykiske problemer, voldelig atferd eller liknende kan være særlig sårbare fordi de voksne ikke evner å ivareta eller beskytte dem» (Søftestad, 2019, s. 15). Videre formidler Søftestad at grunnet egne problemer vil ikke foreldrene klare å prioritere eller se barnas behov. Barna og senere ungdommene går

på «selvstyrt» noe som betyr at dem styrer livet sitt stort sett selv, uten at foreldrene har oversikt over hvem dem treffer, verken på internett eller fysisk (Ibid., s.15).

I likhet med Søftestad er det flere studier som har vist det samme, der fraværende foreldre og dårlig forhold til sine foreldre, er assosiert med økt risiko for å bli utsatt for nettovergrep (Mitchell, Finkelhor, & Wolak, 2001; Livingstone & Helsper, 2007; Landberg & Jonsson, 2017). Årsaken kommer ikke fram i studiene, men Aanerød og Mossige (2018) formidler at en årsak kan være at barn og unge med slike foreldre uttrykker en annen sårbarhet. I tillegg vil dem, i motsetning til de fleste andre barn og unge, ikke trekker seg ut når nettreelasjoen blir risikofylt, fordi barna og ungdommene kan føle seg mer ensomme og lite sett av foreldrene (s.19).

Videre er barn og unge som lever i omsorgssvikt mer utsatt for nettovergrep enn andre. Det finnes lite norsk forskning på dette feltet, men en rekke internasjonale studier har vist at barn og unge som lever med omsorgssvikt i hjemmet er mest utsatt for nettovergrep (Mitchell, Finkelhor, & Wolak, 2001; Mitchell et al 2007; Landberg & Jonsson, 2017). I tillegg er ungdommer som tidligere har vært utsatt for seksuelle og fysiske overgrep, mer utsatt for å motta seksuelle tilbud på nett (Berggrav, 2010).

Svak familieøkonomi, mye mobbing, få venner, ensomhet og unge med homofil eller bifil legning, er oftere utsatt for seksuell pågåenhet på internett. Dette gjelder også barn og unge med nedsatt funksjonsevne (Berggrav, 2010; Aanerød & Mossige, 2018). Grunnen er ikke entydlig, men en svensk studie av politianmeldte saker (Shannon, 2007), samt en norsk kripsetterforsker (Haukaas, 2019) som har avhørt mange barn og unge utsatt for forledelse eller utpressing på nett, har samme inntrykk. Begge formidler at barn og unge som blir utsatt for nettovergrep, kan beskrives som «søkere» (Shannon, 2007). Disse barna og ungdommene har hatt en vanskelig periode i livet, der dem bevisst eller ubevisst har lett etter noe som føles viktig. Dem har et behov for å bli sett, rost og bekreftet. Dette er behov dem ikke har fått dekket i tilstrekkelig grad hjemme eller blant venner, men som de opplever via ukjente personer på internett (Berggrav, 2010).

4.4 Hva kjennetegner barn og unge som bor på institusjon?

Psykologspesialist Erik Larsen skiller mellom barn og unge i barnevernet, som har behov for tradisjonell omsorg og barn og unge som har behov for høyt kvalifiserte miljøterapeutiske instanser. Dersom barn og unge utelukkende har behov for god nok omsorg, skal disse plasseres i fosterhjem og ikke på institusjon (Larsen, 2020, s. 17). Videre skiller Larsen mellom integrerte

og dårlig integrerte barn og unge. Integrerte barn og unge forstår, i motsetning til dårlig integrerte, hvordan tanker, følelser og atferd påvirker hverandre, og hvordan dette kan virke i samspill med andre (Ibid., s.18). Ifølge Larsen har barn og unge som har behov for institusjonstilbud vært utsatt for tidlig, mange og vedvarende dårlige rollemodeller, samt opplevd flere traumatiske situasjoner (Ibid., s. 33). Oppgaven vil gå dypere inn på hva som kjennetegner dårlig integrerte barn og unge, og hvorfor noen blir dårlig integrerte.

Dårlig integrerte barn og unge

Larsen skriver at integrerte barn og unge *har* problemer og vanskeligheter, mens dårlig integrerte barn og unge *er* sine problemer og vanskeligheter (Larsen, 2020, s. 34). Dette fordi dårlig integrerte barn og unge ofte har et selvbilde og en selvforståelse, der de ser på seg selv som uønskede, udugelige og umulige. Larsen hevder at det skyldes en oppvekst med negative og smertelige relasjonserfaringer, hvor de har blitt utsatt for mange og vedvarende traumatiske situasjoner.

Den danske psykologen Daniel Christensen (1996) beskriver dårlig integrerte barn og unge, som barn og unge som selv har måtte skape sitt eget liv, lenge før de har hatt biologisk eller psykologisk kapasitet til å håndtere de problemene de har blitt påført. Christensen formidler at et hovedtrekk med disse barna, er at de har vanskelig med å forholde seg til andre personer. De forventer det verste fra omverden og sliter med tillitt til andre mennesker. Dårlig integrerte barn og unge har ikke utviklet en god nok indre arbeidsmodell basert på trygghet og tillit. Dette fører til at dårlig integrerte barn og unge ofte skaper situasjoner, hvor det verste skjer dem selv, fordi de tror de vil bli avvist og vil få enda en bekreftelse på at de er gale, plagsomme og uønskede (Christensen, 1996, s. 24). For dårlig integrerte barn og unge, kan det paradoksalt nok, også ligge en trygghet i en slik bekreftelse, da deres virkelighetsbilde blir bekreftet og det gir et signal på at noe er stabilt og pålitelig, i en ellers uforutsigbar og ukontrollerbar verden (Larsen, 2020, s. 34).

Videre hevder psykologen og barnepsykiateren Daniel Stern (1995) at selvopplevelsen er det primære organiserende prinsippet for utvikling. Stern formidler at selvet er rasjonelt, og at selvbilde, selvforståelsen og selvfølelsen formes og utvikles i møte med andre voksne, og andre jevnaldrende i miljøet (referert i Larsen, 2020). Larsen hevder at dårlig integrerte barn og unge ikke har fått en tilstrekkelig mulighet til å utvikle en selvstendighet og en sosial kompetanse som er god nok, fordi de ofte har opplevd nære relasjoner som krenkende, nedvurderende og marginaliserende. Dårlig integrerte barn og unge har ikke fått tilstrekkelig med støtte og

veiledning knyttet til sosialisering, noe som har ført til utilstrekkelig kompetanse i møte med blant annet barnehage, skole og venner.

Videre betegnes dårlig integrerte barn og unge ofte som jegsvake (Larsen, 2020, s. 37). Deres indre struktur og organisering er ufullstendig og uferdig, noe som betyr at de ikke klarer å bære på eller tåle vanskelige følelser. Det kan resultere i at dårlig integrerte og jegsvake barn og unge ofte kjenner et varierende ønske mellom nærhet og kontakt, og angst for avvisning, da dem har mangel på en funksjonell indre organisering (Ibid., s.37). Dette vises for eksempel ved at dårlig integrerte og jegsvake barn og unge ofte kan søke kontakt og tilhørighet, men dersom kontakten og tilhørigheten blir for nær, kan det føre til avvisninger eller utageringer, da barn og unge kan tolke dette som nye muligheter for invadering, avvisning eller overgrep (Ibid., ss. 20-37).

Larsen skriver at «Barn lærer seg hva som er riktig og galt, fornuftig og ufornuftig, hvis voksne beskytter dem og samtidig viser dem tillitt» (Larsen, 2020, s. 18). Som vi nå har sett er dette noe dårlig integrerte og jegsvake barn og unge mangler i sin oppvekst.

Kognitive utfordringer

En barnevernsinstitusjon kan også bestå av barn og unge med kognitive utfordringer. Helsedirektoratet definerer kognitive evner som «de hjernebaserte ferdighetene vi trenger for å utføre både enkle og komplekse oppgaver, og betegner prosesser som persepsjon, tenkning, læring, problemløsning og oppmerksomhet» (Helsedirektoratet, 2013, s. 131). Dersom barn og unge har kognitive utfordringer kan dette gå utover evnen til å mestre vanskelig utfordringer knyttet til skole, jobb og kontakt med andre mennesker (Ibid.).

Årsaken til kognitive utfordringer er todelt. Enten er dem født sånn eller blitt sånn. Barn og unge som lever i vedvarende omsorgssvikt, har manglende stimulering eller som opplever en traumatisk hendelse, kan få langvarige plager i form av psykisk utviklingshemning (Norsk Helseinformatikk, 2022). Dette er ungdommer som er ekstra sårbare, da dem i tillegg til å være i en sårbar situasjon, også har en psykisk utviklingshemning. Det er viktig at institusjonen er klar over dette, da det er hensiktsmessig å vite i forbindelse med hvordan ungdommen skal møtes.

4.5 Ungdommens stemme

Skal en barnevernspedagog eller en annen voksen bidra til å forebygge og avdekke nettovergrep, er det viktig å vite hva ungdommene selv tenker om det som skjer. Ungdommene må få muligheten til å fortelle sin historie, fra sitt perspektiv og med sin særegenhet (Grytbakk, 2011).

Barnevernspedagog Anne Grytbakk har gjennomført flere studier med fokus på ungdommenes opplevelser av møtet med internett og kontakten som etableres (Grytbakk, 2004.,:2011.,: 2015.). Gjennom samtaler med sine informanter skriver hun at ungdommene sjelden opplevde seg selv som overgrepsoffer eller prostituert. Ungdommen brukte begreper som «et kjæresteforhold, nettvann, foreldreperson, hemmelighet, leksehjelper, hobbypsykolog, men også overgriper, pedofil jævel og en stakkar» (Grytbakk, 2015, s. 3).

I 2011 gjennomførte Grytbakk fem retrospektive intervjuer, der jentene selv tolker og reflekterer over sin oppvekst, sine handlinger og sine seksuelle erfaringer. Et hovedfunn var at jentene hadde fraværende voksne i oppveksten og ble i stor grad overlatt til seg selv. Jentene søkte derfor etter omsorg og hjelp til livets små og store utfordringer, samtidig som dem var seksuelt nysgjerrige. Dette førte til at dem møtte mennesker som utnyttet deres tillit og utviklet et seksuelt forhold dem selv ikke hadde kontroll over. Til tross for dette fikk jentene penger, gaver og rusmidler, og viktigste av alt, en følelse av at noen brydde seg (Grytbakk, 2011, s. 5):

«Han var alt for meg på den tiden, forsto meg, sa jeg var fin og jeg kunne ringe han midt på natten for å prate om alt mulig» (Ibid., s.18).

Videre har den svenske psykologen Anders Nyman påpekt hvor viktig det er å være klar over ungdommenes forståelse av situasjonen, da ungdommene i mange tilfeller ikke selv opplever å være et offer (Nyman, 2006). Åsa Landberg skriver, i likhet med Grytbakk, at flere ungdommer opplever nettforholdet som verdifullt:

«Du vill bara känna närhet och det är för lätt när du är på dessa webbsidor... att känna att du har det här nätverket runt dig, som är... intresserade av dig tänker jag och som vill ha dig för att du är attraktiv» (Landberg & Jonsson, 2017, s. 7).

Og

«Jeg følte at jeg kjente han veldig godt da. Jeg følte at vi hadde et bånd og at han var der for meg uansett hva som skjedde (...)» (Grytbakk, 2015, s. 4).

Slike sitater gitt av ungdommene i ettertid, gir et innblikk i hvordan dem selv normaliserte, bagatelliserte og romantiserte nettovergrepene dem ble utsatt for. Senere i kraft av modning, alder og avstand, har ungdommene sett hva dem faktisk har blitt utsatt for. Ungdommene har også stilt spørsmålsteget til fagpersoner og andre voksne som ikke grep inn (Grytbakk, 2015, s. 3).

Forandringsfabrikken skrev i 2021 en ny rapport som handlet om å forstå barn og unge i forbindelse med selvskading (Kurshed, Weckner, & Flåte, 2021). Forandringsfabrikken definerte selvskading som «(...) å gjøre noe mot seg selv som gjør vondt, enten fysisk eller psykisk» (Ibid., s. 10). Selvskading er blant annet å utsette seg selv for vold og uønsket sex. Ifølge rapporten selvskader barn og unge seg, fordi noe er vondt, det vonde må ut, de straffer seg selv, eller dem prøver å si ifra. Forandringsfabrikken formidler at som voksen er det viktig å bry seg, prøve å forstå, ta ungdommene på alvor, stille direkte spørsmål og møte ungdommene med varme (Ibid.). Å prøve å forstå og imøtekomme, fremfor å kjeft og irettesette, kan være avgjørende for at ungdommene skal gjøre en forandring og fortelle den egentlige grunnen til at dem gjør som dem gjør.

KAPITTEL 5. DRØFTNING

5.1 Er ungdommer på institusjon mer utsatt for nettovergrep, enn andre ungdommer?

I teoridelen ble det vist at nettovergrep er noe som kan skje enhver ungdom, uavhengig av bosituasjon. De fleste ungdommer er nysgjerrige og utforskende på egen seksuell identitet. Internett er et naturlig sted å tilegne seg kunnskap og utforske dette. Kripes har dokumentert at overgripere øver seg på kommunikasjon med ungdommer, noe som kan gjøre samtalen troverdig (Haukaas, 2019). Det betyr at overgripere er eksperter i sitt felt og kan potensielt unytte hvem som helst. Videre blir spørsmålet om ungdommer på institusjon er mer utsatt for nettovergrep, enn andre ungdommer?

Som vist i teorien er kjennetegn på ungdommer som blir utsatt for nettovergrep blant annet fraværende omsorgspersoner eller omsorgssvikt (Berggrav, 2010; Mitchell, Finkelhor, & Wolak, 2001; Frøyland, et al., 2021). Kjennetegnene er det samme som for ungdommer som ofte er i kontakt med barnevernet, hvor ungdommene i enkelte tilfeller blir plassert på institusjon.

Ungdommer som bor på institusjon, er ifølge Larsen, dårlig integrerte (Larsen, 2020). Det betyr at ungdommene *er* sine problemer og vanskeligheter. Dem har dårlig selvbilde og selvforståelse og ser på seg selv som uønskede, underlige og umulige, grunnet en oppvekst med negative og smertelige relasjonserfaringer. Dem har blitt utsatt for mange og vedvarende traumatiske situasjoner, og sliter med tillit til andre mennesker. Ungdommene har dårlig indre arbeidsmodell, er lite selvstendige og har dårlig sosial kompetanse (Ibid.).

Videre har dårlig integrerte ungdommer ofte en uklar grense mellom fantasi og «virkelighet» (Larsen, 2020). De oppleves ofte som søkende etter kjærlighet og oppmerksomhet, har dårligere impuls kontroll og relasjonskompetanse, og er mindre konsekvens-, og framtidstenkende. Dette er egenskaper som ungdommene aldri har lært, fordi dem har hatt fraværende omsorgspersoner eller blitt utsatt for vedvarende omsorgssvikt. Med slike manglende egenskaper kan det tenkes at ungdommer på institusjon er mindre kapable til å vurdere situasjoner og mindre kritiske til hvem dem snakker med.

Videre er det viktig å være klar over at noen ungdommer selv utsetter seg for nettovergrep, som en form for selvskading (Kurshed, Weckner, & Flåte, 2021). Nettovergrep er i slike tilfeller et atferdsuttrykk, på lik linje som selvskading i form av å kutte- og sulte seg. Det er ungdommer som har det vondt og som straffer seg selv, i håp om å bli sett og forstått.

«Selvskadingen ble på en måte løsningen for å si ifra. Jeg ville at noen skulle forstå at jeg hadde det vondt (...)» (Ibid., s. 14).

Dette er ungdommer som mangler kjærlighet og tilhørighet fra andre voksne, og som leter etter følelsen av at noen bryr seg. Ungdommene ser ikke på seg selv somprostituerte, men sier det er et rop om hjelp (Grytbakk, 2011).

Med bakgrunn i disse kjennetegnene, kan man si at ungdommer på institusjon har større forutsetninger for å bli utsatt for nettovergrep, grunnet fraværende omsorgspersoner og vedvarende omsorgssvikt. Om ungdommer på institusjon isolert sett er *mer utsatt* enn andre, er vanskelig å fastsette, da nettovergrep kan skje hvem-, hvor-, og når som helst. Som nevnt i teoridelen er ungdommer som er i en sårbar periode i livet, hvor dem for eksempel blir utsatt for mye mobbing, er ensomme eller lever i en familie med svak familieøkonomi, på lik linje som ungdommer på institusjon, mer utsatt for nettovergrep enn ungdommer som ikke har noen av disse utfordringene (Berggrav, 2010; Aanerød & Mossige, 2018).

Hvilke type utfordringer som trumfer er vanskelig å fastsette, da nettovergrep er et økende samfunnsproblem, hvor det per i dag er lite forskning på temaet. Det anses å være høye mørketall, mange gråsoner og flere etiske utfordringer knyttet til temaet (Aanerød & Mossige, 2018). Likevel kan det tenkes at ungdommer på institusjon er lengre i sårbare perioder, og muligheten for å bli utsatt for nettovergrep er større. I tillegg har dem ofte en dårlig indre arbeidsmodell og svakere kognitive ferdigheter enn jevnaldrende. Det er viktig å presisere at dette ikke gjelder absolutt alle. Videre vil oppgaven se på hvilke beskyttelsesfaktorer som kan påvirke utsattheten til ungdommer.

5.2 Beskyttelsesfaktorer og digital resiliens

For å forstå begrepet beskyttelsesfaktorer er det vesentlig å vite hva som ligger i begrepet risikofaktorer. Professor Øyvind Kvello definerer risikofaktorer som «en fellesbetegnelse på forhold som øker faren for at personer utvikler psykiske og/eller sosiale vansker» (Kvello, 2018, s. 246). Eksempler på risikofaktorer kan være barn og unge som har blitt utsatt for omsorgssvikt, mishandling, seksuelle overgrep og/eller utnyttelse. Beskyttelsesfaktorer er derimot «faktorene som demper sannsynligheten for utvikling av vansker når personer er rammet av risikofaktorer» (Ibid., s. 246). Både risiko- og beskyttelsesfaktorer er genetiske, biologiske, mentale, miljømessige og sosiale faktorer (Schoon, 2007, referert i Kvello, 2018, s. 246).

Risiko- og beskyttelsesfaktorer kommer sjeldent alene. De fleste ungdommer på institusjon har mange risikofaktorer, men få beskyttelsesfaktorer, og har derfor økt fare for å utvikle vansker.

Likevel er det ungdommer som lever under det samme ekstreme stresset, men som likevel ikke utvikler negative symptomer, også kalt resiliens (Monroe & Hadjiyannakis, 2002, referert i Kvello, 2018, s. 249). Kvello framstiller resiliens som «å være en god tilpasning til vanskelige situasjoner eller forhold» (Kvello, 2018, s. 242).

Knyttet opp imot nettovergrep, er det relevant å bruke betegnelsen digital resiliens. Digital resiliens handler om evnen til å håndtere motgang på nett (d'Haenens, Vandoninck, & Donoso, 2013). Ungdommer som er digitalt resiliense håndterer ugunstige situasjoner på en problemfokuset måte (Ibid., s. 2). Analyser fra en internasjonal studie viser at ungdommer som blant annet har et godt og trygt sosialt nettverk, har fått veiledning og råd fra trygge voksne om nettvett eller har foreldre som har vært til stede og nysgjerrige på ungdommens aktiviteter på nett, er bedre rustet til å håndtere motgang på internett (Ibid.).

Det er relativt lite forskning rundt hvilke beskyttelsesfaktorer som konkret gjelder digital resiliens. Men ettersom internett er såpass integrert i ungdommens liv, kan det tenkes at beskyttelsesfaktorer på resiliens og digital resiliens er noenlunde det samme. Lindberg og Jonsson beskriver familien, jevnaldrende, skole og fritid, som viktige beskyttelsesfaktorer for ungdommer (Landberg & Jonsson, 2017). Ungdommer på institusjon, som har blitt utsatt for vedvarende omsorgssvikt av sine omsorgspersoner, har naturligvis ikke denne beskyttelsesfaktoren. Likevel kan ytre familie og andre voksenpersoner, som for eksempel en lærer, en trener eller en venns mor eller far, være viktige personer som kan beskytte. Dette gjelder også søsken.

Videre kan stabile venner og et godt miljø være viktige beskyttelsesfaktorer. Ungdommer som lærer seg gode nettvettregler og har minst én person dem kan betro seg til, kan ha mindre risiko for å bli utsatt for nettovergrep (d'Haenens, Vandoninck, & Donoso, 2013). Kanskje ungdommen lettere ser faresignaler og tørr å si ifra til en voksenperson eller en god venn. Det er viktig at denne personen er prososial og har gode nettvettregler, slik at personen ikke dyrker ungdommens kontakt med fremmede på nett (Kvello, 2018). Som vist er det ikke alle ungdommer som har trygge og gode voksne eller venner rundt seg. Når ungdommer bor på institusjon, er det miljøterapeutene sin oppgave å sørge for den daglige omsorgen. Herunder gjelder også ansvaret i å forhindre og, om mulig, avdekke nettovergrep. Videre vil oppgaven se på hvilke begrensninger og muligheter institusjonen har knyttet til nettovergrep, i lys av rettighetsforskriften.

5.3 Rettighetsforskriftens begrensninger og muligheter

Ifølge Larsen har barn og unge som bor på institusjon behov for mer profesjonell omsorg, da dem har liten, eller ingen, forståelse av hvordan tanker, følelser og handlinger påvirker hverandre (Larsen, 2020, s. 18). Når ungdommer bor på institusjon, overtar institusjonen det daglige omsorgsansvaret. Barnevernsinstitusjoner reguleres av lovhjemler, hvor det stilles tydelig krav til dokumentasjon. Som miljøterapeut er det viktig å være klar over hva ordlyden i de ulike hjemlene sier.

Rettighetsforskriften er en av de mest sentrale forskriftene, som skal sikre at barn og unge bosatt på institusjon blir godt ivaretatt, sammen med barnevernloven og FN's barnekonvensjon. En sentral paragraf i rettighetsforskriften er § 11 *Elektroniske kommunikasjonsmidler*, da det er her nettovergrep finner sted. Hovedregelen er at beboeren fritt kan benytte elektroniske kommunikasjonsmidler, men at enkelte begrensninger kan gjøres, hvis det er nødvendig for å sikre forsvarlig omsorg og trygg og god utvikling.

Videre kan det forekomme ytterligere tvang, men bare hvis det er uomgjengelig nødvendig for å avverge fare. Vilkårene som må være oppfylt og begrensningene som kan gjøres, er tydeligere nedfelt i rundskrivet Q-19/2012 (Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012). Sammen med rettighetsforskriften blir lokale rutiner, kultur og skjønnsvurderinger anvendt når institusjoner skal regulere tilgangen til internett (Øistensen, 2020). Som nevnt i teoridelen tolkes rettighetsforskriften ulikt. Noen miljøterapeuter opplever stor grad av handlingsrom, mens andre er usikre på deres muligheter. Oppgaven vil videre se grundigere på fire relevante paragrafer knyttet til nettovergrep.

§ 11 Elektroniske kommunikasjonsmidler

I rundskrivet Q-19/2012 står det at «institusjonen har adgang til å begrense bruken av elektroniske kommunikasjonsmidler for å gi beboeren god og formålstjenlig omsorg og å sikre trygghet og god utvikling» (s.17). Direkte knyttet til nettrelaterte overgrep står det at institusjonen, som en viktig del av omsorgsansvaret, må beskytte beboeren mot nettrelaterte overgrep. Institusjonen må «støtte» beboeren og «gi veiledning» i nettatferd. En slik utdypelse av lovteksten, samsvarer med retten til medvirkning og fri bruk av kommunikasjonsmidler.

En studie gjort av Redd Barna viser at flere miljøterapeuter tolker lovverket dit hen at den gir hjemmel i lov til å begrense bruken eller inndra elektroniske kommunikasjonsmidler, for en avgrenset periode, dersom det vurderes som en tydelig faresituasjon at ungdommen har tilgang (Øistensen, 2020). Hva som regnes som en avgrenset periode og tydelig faresituasjon, blir ikke

tydeligere utdypet i loven. Et relevant spørsmål å stille er om lovverket knyttet til begrensninger i forbindelse med mistanke om nettovergrep er for utydelig? Lovverket legger opp til situasjons- og skjønnsvurderinger, noe som kan føre til at miljøterapeuter gjemmer seg bak lovverket og handlingskraften blir lav (Øistensen, 2020). Dette kan få store konsekvenser for ungdommene som blir utsatt for nettovergrep.

Som vist i Grytbakk sin studie var det flere av informantene, som selv ikke opplevde å bli utsatt for nettovergrep der og da, men som i kraft av modning, alder og avstand, så ungdommene hva dem faktisk hadde blitt utsatt for. Noen av informantene stilte spørsmålsteget til voksne og andre fagpersoner som ikke grep inn, da dem selv opplevde at det var umulig å ikke vite (Grytbakk, 2015, s. 3). Årsaken til at fagpersoner ikke grep inn, er uvisst. Kanskje forstod dem ikke hva som skjedde, eller kanskje kviet dem seg for å gripe inn, fordi dem ikke hadde håndfaste bevis og var usikre på om sin «begrunnet mistanke», var god nok for at situasjonen skulle anses som en tydelig faresituasjon (Øistensen, 2020, s. 17).

Kanskje er en slik tolkning av loven vel rigid, men jeg mener likevel at det er viktig å ta miljøterapeutenes usikkerhet på alvor for å avdekke og hindre så mange nettovergrep som mulig. Videre vil oppgaven se på to paragrafer som går inn under kapittel 3 *Tvang og andre inngrep i den personlige integritet* og stille spørsmål til rettighetsforskriftens hjemler i en digitalisert verden.

§ 17 Beslaglegging, tilintetgjøring eller overlevering til politiet

Jf. rettighetsforskriften §17 står det at institusjonen blant annet skal beslaglegge farlige gjenstander som blir funnet ved inntak eller under opphold i institusjonen. Hva som anses som «farlig gjenstand» må avgjøres konkret i det enkelte tilfelle. I tolkningsuttalelsen 2021-05-20. 56004-6/2019, står det at «farlig gjenstander kan omfatte både gjenstander som er farlige i seg selv og gjenstander som kan brukes på en farlig måte mot andre eller barnet selv». I tolkningsuttalelsen blir pistol og speiderkniv brukt som eksempler på farlig gjenstand, av åpenbare grunner.

Videre vil jeg stille spørsmålsteget til elektroniske kommunikasjonsmidler, som en potensiell farlig gjenstand. Elektroniske kommunikasjonsmidler er middelet ungdommen bruker for å få tilgang til internett, som er arenaen hvor nettovergrep finner sted. Å bli utsatt for nettovergrep regnes som like alvorlig som å bli utsatt for fysiske seksuelle overgrep (Jonsson & Svedin, 2017). Konsekvensene av nettovergrep kan utfolde seg i både fysiske og psykiske plager (Ibid.). For eksempel kan en ungdom bli presset til å bruke ulike gjenstander til å penetrere seg selv,

noe som kan føre til somatiske plager i underlivet. Videre kan nettovergrep også gi posttraumatiske symptomer og betydelige psykiske konsekvenser i lang tid etterpå (Ibid.).

Rettighetsforskriften eksemplifiserer farlige gjenstander, som gjenstander som kan gjøre direkte fysisk skade. Som vist kan konsekvensene av nettovergrep gi skader både fysisk og psykisk (Jonsson & Svedin, 2017). Nettovergrep finner sted på elektroniske kommunikasjonsmidler og det kan stilles spørsmålsteget til om rettighetsforskriften er lite oppdatert rundt den potensielle faren elektroniske kommunikasjonsmidler kan utsette ungdommer for. Det er ikke sikkert elektroniske kommunikasjonsmidler var å anse som en farlig gjenstand når rettighetsforskriften ble satt i kraft i 2012. Men med bakgrunn i kunnskapen vi har om ofrene av nettovergrep, kan bruken av elektroniske kommunikasjonsmidler skade ungdommen selv, og andre ungdommer, både fysisk og psykisk (Ibid.).

§ 18 Elektronisk korrespondanse

Rundskrivet Q-19/2012 regulerer institusjonens muligheter til å kontrollere beboerens korrespondanse, herunder elektroniske korrespondanse. Det rettslige utgangspunktet sier at «institusjonen ikke kan sjekke en beboers e-post korrespondanse på datamaskin eller tekstmeldinger på telefon. Dersom datamaskinen eller telefon tas fra en beboer, kan institusjonen således ikke gå inn og sjekke meldinger som ligger der» (Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 25). Likevel har institusjonen mulighet til å kontrollere fysiske brev eller pakker, dersom vilkårene «begrunnet mistanke» om at forsendelsen inneholder «rusmidler» eller «farlige gjenstander», ligger til grunn.

Å kontrollere brev eller pakker, ved mistanke om rusmidler eller farlige gjenstander, er bra og nødvendig. Men rettighetsforskriften sier ingenting om institusjonens muligheter til å kontrollere ungdommens e-post korrespondanse på datamaskin, tekstmeldinger på telefon eller andre chattetjenester på sosiale medier. I likhet med § 17, blir det også her relevant å stille spørsmål om institusjonens hjemler til å kontrollere elektronisk korrespondanse, dersom dem har en «begrunnet mistanke» om at ungdommen blir utsatt for nettovergrep. For eksempel kan ungdommer få tilsendt seksualisert materialet som kan anses som farlig for ungdommen og skade ungdommens «trygghet og gode utvikling» jf. rettighetsforskriften §1.

Dagens samfunn har utviklet seg stort innenfor digital kommunikasjon, og stort sett foregår det meste av kommunikasjon via internett. Ungdommer sender bilder, deler linker og avtaler møtesteder på internett. Mennesker får i dag mindre post, enn i 2012 (Posten, 2022). Kanskje

har denne utviklingen ført til andre utfordringer og problemstillinger, enn man kunne forutse da rettighetsforskriften ble satt i kraft?

§ 24 Elektroniske kommunikasjonsmidler etter kapittel 4. Særlig regler

Denne paragrafen gjelder kun ungdommer plassert etter barnevernsloven §§24-26. I tillegg til hjemlene i lov etter § 11 *Elektroniske kommunikasjonsmidler*, gir denne paragrafen tydelig hjemmel i lov til å inndra og nekte beboeren å ha kontakt med andre via telefon eller andre elektroniske kommunikasjonsmidler, dersom «det er nødvendig av hensyn til behandlingsopplegget eller formålet med plasseringen» jf. rettighetsforskriften §24. Institusjonen kan nekte bruk eller inndra for inntil 14 dager av gangen, med fortløpende vurderinger om begrensingen kan oppheves.

I rundskrivet står det at ungdommer som er plassert etter §§4-24 og 4-26 er plassert der på grunn av sin atferd og skal motta behandling. Grunnet hensynet til behandlingsopplegget eller formålet med plasseringen kan vedtaket nekte beboeren kontakt med omverden gjennom elektroniske kommunikasjonsmidler. En slik begrensing går lengre enn omsorgsansvaret i §11 gir rom for. I forhold til nettovergrep eksemplifiserer rundskrivet at det kan være hensiktsmessig med slike begrensninger, dersom en ungdom «(...) er plassert på grunn av prostitusjon, benytter mobilen til å avtale salg av seksuelle tjenester» (Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement, 2012, s. 33).

Et naturlig spørsmål å stille er hvorfor det er slike forskjeller? Som vist i teorien er ungdommer på institusjon dårlig integrerte og sårbare. Ifølge Larsen gjelder dette alle ungdommer som har behov for institusjonsplassering, uavhengig av hvilken paragraf dem er plassert etter (Larsen, 2020). Ungdommer på omsorgsinstitusjon kan også ha en utprøvende og søkende atferd. I tillegg er det viktig å ikke undervurdere overgriperens kommunikasjonsferdigheter. Nettovergrep er på mange måter usynlig og flere miljøterapeuter opplever det som vanskelig å inndra konkrete bevis (Øistensen, 2020).

Hva som er rett og galt å gjøre i enkelte situasjoner, kan være vanskelig å si. Kanskje krever rettighetsforskriften såpass konkrete og håndfaste bevis, fordi det er svært inngripende å inndra andre menneskers elektroniske kommunikasjonsmidler. Eller kanskje rettighetsforskriften ikke er oppdatert i forhold til dagens teknologiske utvikling. Uansett årsak er det en rekke etiske dilemmaer knyttet til reguleringen av elektroniske kommunikasjonsmidler i forbindelse med nettovergrep.

5.4 Etiske utfordringer

Kommunesektoren for helse og omsorg definerer en etisk utfordring som «en valgsituasjon der handlingsvalget, eller unnlattelsen av handling, vil få konsekvenser for noens liv og livskvalitet» (Aadland & Eide, 2019). Oppgaven vil nå presentere to etiske utfordringer som kan være nyttig å reflektere over, da dette er utfordringer miljøterapeuter stadig står ovenfor (Øistensen, 2020).

Regulering av internett

En etisk utfordring knyttet til nettovergrep, er regulering av internett. Ifølge barnekonvensjon artikkel 20 er staten forpliktet til «(...) å yte særlig beskyttelse og bistand til barn og unge som er under offentlig omsorg» (Barnekonvensjonen: Barne- og familiedepartementet, 2003). Barnevernsinstitusjoner har plikt til å gi barn og unge på institusjon forsvarlig og trygg omsorg, herunder å beskytte ungdommer mot nettovergrep. Sett i lys av pliktetikken, bør institusjonen regulere ungdommens tilgang til internett, for å hindre nettovergrep. Men ettersom nettovergrep er en kompleks problematikk er det naturlig å vurdere konsekvensene av valgene opp mot hverandre. Dette kalles konsekvensetikk og kjennetegnes av «(...) at man ikke definerer handlinger som rette og gale i seg selv. Det er situasjonsanalysen og estimatene over mulige konsekvenser av handlingsvalgene som får avgjørende innflytelse på de moralske valgene» (Leer-Salvesen, 2021, s. 43).

Å begrense tilgangen til internett for å minske risikoen for nettovergrep, er bra. Som vist er ungdommer mer utsatt, desto flere timer dem tilbringer på nett (Frøyland, et al., 2021). Men ved å begrense tilgangen til internett, begrenses også muligheten til å få tilbakemeldinger fra andre, noe ungdommer på institusjon ofte trenger. I tillegg begrenses muligheten til å opprettholde kontakt med venner og familie, være sosial, spille, gjør lekser, samt bli oppdatert på nødvendig informasjon, eksempelvis informasjon fra skolen, møtetidspunkter eller påmeldingsfrister.

Å innskrenke en ungdoms rettighet må gjøres ut ifra en helhetsvurdering, med et kort- og langtidsperspektiv, med hovedfokus på barnets beste, det minste inngreps prinsipp og retten til medvirkning. For eksempel kan begrensninger av internett føre til utageringssituasjoner, som kan ende opp i holdesituasjoner, som igjen kan medføre traumatiske påkjennelser for ungdommen (Kvello, 2018). Det er viktig å gjøre seg noen vurderinger rundt hvilke muligheter ungdommen likevel har til å skaffe seg internett. For eksempel kan ungdommene koble seg på naboens nett, eller låne mobilnett av venner eller som bytte mot seksuelle handlinger. Det kan også tenkes at fremmede voksne i en potensiell «grooming»-situasjon kjøper mobilnett til ungdommen (Øistensen, 2020).

I dette eksemplet må det gjøres en helhetsvurdering, hvor det i et korttidsperspektiv, kanskje vil være hensiktsmessig å skru av internettet for å hindre et planlagt nettovergrep. Sett i et langtidsperspektiv, vil ungdommen kunne knytte et enda tettere bånd til overgriperen, om overgriperen kjøper mobilnett til ungdommen, slik at overgrepet skal bli gjennomført. Kanskje er ungdommen livredd for å miste kontakten med overgriperen, og gjør hva som helst for å opprettholde kontakten, da overgriperen er ungdommens viktigste samtalepartner.

«Ida forteller hvor viktig samtalene var og at hun gjerne hadde sex med den voksne i bytte mot en times prat» (Grytbakk, 2015, s. 6).

Ungdommen er ikke bare blitt utsatt for et nettovergrep, men står i tillegg i gjeld til overgriperen. Gjelden kan potensielt brukes som et pressmiddel for kommende tjenester. Kanskje er det hensiktsmessig å inndra de elektroniske kommunikasjonsmidlene i gitt eksempel?

Inndragelse av elektroniske kommunikasjonsmidler

Mistenker institusjonen at ungdommen blir utsatt for nettovergrep, og velger å inndra de elektroniske kommunikasjonsmidlene., jf. rettighetsforskriften §24., kan institusjonen potensielt forhindre et nettovergrep. Kanskje var denne ene gangen det første møte med overgriper og institusjonen avverget mange fremtidige overgrep, eller kanskje var ungdommen truet på livet for tiende gang og livredd for konsekvensene. Eller var mistanken feil, og det var ingen som ble utsatt for nettovergrep. Poenget er at man ikke alltid vet årsaken til hvorfor ungdommene gjør som dem gjør, og institusjon kan tolke hendelser og situasjoner feil.

Å inndra elektroniske kommunikasjonsmidler er svært inngripende, og det kreves at vilkårene etter rettighetsforskriften § 24 er oppfylt. Rettighetsforskriften er lagt opp til skjønns- og situasjonsvurderinger, hvor det ikke alltid finnes en fasit. Alle ungdommer er forskjellige, har ulike utfordringer og trenger individuell hjelp. Det er viktig at institusjonen prøver andre tiltak, før ungdommene fratras de elektroniske kommunikasjonsmidlene og hindrer dem kontakt med omverden.

Det er miljøterapeutens ansvar å være der for barn og unge, når ingen andre er der. Selv om slike vurderinger og utfordringer er komplekse og kan oppleves som vanskelige, er dette utfordringer miljøterapeuter står ovenfor hver dag. Konsekvensene av å frata elektroniske kommunikasjonsmidler kan være store, både dersom mistanken stemmer eller ikke stemmer. Det man vet for sikkert, er at nettovergrep kan føre til store psykiske og fysiske smerter og utfordringer, både på kort- og langsikt (Jonsson & Svedin, 2017). Vi vet også at ungdommene

ikke alltid ser hva som skjer, før mange år etterpå (Grytbakk, 2015). Det er viktig at denne problematikken blir tatt på alvor, selv om det er et komplekst og vanskelig tema.

KAPITTEL 6. AVSLUTNING

Oppgaven har besvart problemstillingen «er ungdommer på barnevernsinstitusjon mer utsatt for nettovergrep, og hvilke muligheter og begrensninger har institusjonen i lys av rettighetsforskriften?». Oppgaven startet med å presentere temaet «nettovergrep», for så å si noe om hvorfor dette er relevant for barnevernspedagoger. Deretter ble begrepet nettovergrep tydeligere forklart, før oppgaven gikk dypere inn på relevante paragrafer i rettighetsforskriften. Videre ble kjennetegn ved ungdommer som blir utsatt for nettovergrep og kjennetegn ved ungdommer som bor på institusjon presentert, etterfølgende av ungdommens stemme. I denne delen av oppgaven ble det vist til flere studier, som forteller hvordan ungdommene selv følte det underveis og etter en periode med nettovergrep.

I drøftingsdelen stilte oppgaven spørsmål om ungdommer på institusjon er mer utsatt for nettovergrep, enn andre ungdommer. Oppgaven kom fram til at ungdommer på institusjon har større forutsetninger for å bli nettovergrepet, men at nettovergrep kan skje hvem-, hvor-, og når som helst. Ungdommer på institusjon er ofte dårlig integrerte, har ofte dårligere impulskontroll og relasjonskompetanse, og er mindre konsekvens-, og framtidstenkende (Larsen , 2020).

Videre ble beskyttelsesfaktorer og digital resiliens belyst. Viktige beskyttelsesfaktorer som ble presentert var blant annet trygge voksne og kunnskap om temaet. Det er ikke alle ungdommer som har trygge omsorgspersoner, så oppgaven så videre på miljøterapeutens muligheter og begrensninger knyttet til nettovergrep i lys av rettighetsforskriften. Her ble det stilt kritiske spørsmål til ordlyden i relevante paragrafer, da miljøterapeuter opplever handlingsrommet ulikt (Øistensen, 2020). Videre ble det stilt spørsmålstegn til om rettighetsforskriften er for lite oppdatert ut ifra dagens digitale utvikling. Her ble det blant annet foreslått å se på elektroniske kommunikasjonsmidler som mulig farlige gjenstander.

Avslutningsvis ble det presentert to etiske utfordringer som miljøterapeuter ofte står ovenfor; 1. Regulering av internett, og 2. Inndragelse av elektroniske kommunikasjonsmidler. De etiske utfordringene ble knyttet opp imot plikt- og konsekvensetikk, hvor det er viktig å ta avgjørelser ut ifra en helhetsvurdering, med fokus på korttids- og langtidsperspektiv, samt hensynet til barnets beste, det minste inngreps prinsipp og retten til medvirkning.

Etter å ha dypdykket i temaet nettovergrep, har jeg innsett at dette er en voksende problematikk, hvor det i skrivende stund er lite forskning på temaet. Det er en kompleks utfordring, med høye mørketall, mange gråsoner og flere etiske utfordringer. Dette er et tema jeg mener det bør forskes og snakkes mer om, da nettovergrep kan føre til store utfordringer, både psykisk og

fysisk. I tillegg er nettovergrep et globalt problem, der overgripere kan nå ut til mange barn og unge samtidig og gjennomføre flere overgrep samtidig. Videre kan det være et ubehagelig tema for mange og flere miljøterapeuter opplever lite handlingsrom for å gripe inn. Dette kan føre til at nettovergrep kan skje, selv om miljøterapeutene er i samme hus som ungdommen. Rettighetsforskriften kan for mange oppleves uklar og kanskje må rettighetsforskriften oppgraderes i takt med dagens teknologiske utvikling?

KAPITTEL 7. LITTERATURLISTE

- Aveyard, H. (2018). *Doing a Literature Review in Health and Social Care*. Open University Press: Berkshire.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020, januar 02). *Barnevernsinstitusjoner*. Retrieved from Bufdir: https://www.bufdir.no/barnevern/tiltak_i_barnevernet/barnevernsinstitusjoner/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. *Kan institusjonen beslaglegge e-sigaretter og tobakkvarer etter rettighetsforskriften §17?* (Svar til Statsforvalteren i Nordland), 20.05.2021. 56004-6/2019. (Lest i Rettsdata Total: https://min.rettsdata.no/Dokument/gBUFDIRz2_E05z2?related=gF20111115NR1103P11)
- Barnekonvensjonen: Barne- og familiedepartementet. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Retrieved from https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester*. (LOV-1992-07-17-100). Lovdata <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernloven>
- Berggrav, S. (2010). *Omsorg på nettet: Et det mitt ansvar?* Oslo: Redd Barna.
- Cahill, A. J. (2009). *Sexual violence and objectification*. Routledge.
- Christensen, J. S. (1996). Den miljøterapeutiske grundstruktur - Et psykodynamisk perspektiv. In E. Larsen, *Miljøterapeutiske temaer. Utvalgte synsøkneter på miljøterapeutisk behandling*. Oslo: Skandinaviske Institutt for Ressursutvikling.
- d'Haenens, L., Vandoninck, S., & Donoso, V. (2013). *How to cope and build online resilience?* Eu Kids Online. Retrieved from [http://eprints.lse.ac.uk/48115/1/How%20to%20cope%20and%20build%20online%20resilience%20\(lsero\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/48115/1/How%20to%20cope%20and%20build%20online%20resilience%20(lsero).pdf)
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. (7.utg). Oslo: Gyldendal.
- Departementene. (2021). *Forebygging og bekjempelse av internettrelaterte overgrep mot barn: Nasjonal strategi for samordnet innsats (2021-2025)*. Justis- og beredskapsdepartementet. Retrieved from https://www.regjeringen.no/contentassets/2915ff68eb2849edb3218055be32d8cb/strategi-mot-internettrelaterte-overgrep-mot-barn_uu.pdf
- Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement. (2012, Juni). *Retningslinjer til forskrift 15.november 2011 om rettigheter og bruk av tvang under opphold på barneverninstitusjon (rettighetsforskriften)*. Retrieved from Rundskriv Q-19/2012 (juni 2012): https://www.regjeringen.no/contentassets/e0c9476c97144f6ab2bf8aa04e0fecb6/rundskriv_om_retningslinjer_til_rettighetsforskriften_20_06_2012.pdf
- Frøyland, L. R., Solstad, G. M., Andersen, P. L., Tveito, S. B., Folstad, S. H., & Skilberi, M.-L. (2021). *Seksuelle overgrep mot barn og unge via digitale medier - en kunnskapsoppsummering*. Oslo: NOVA, OsloMet - storbyuniversitetet. Retrieved from <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/2755418/NOVA-Rapport-3-2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Grytbakk, A. (2011). Jeg ville ikke være offer: En kvalitativ studie av fem jenter og deres seksuelle erfaringer i lys av normbrudd, spenningssøken og sjølskading. Retrieved from

- https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmllui/bitstream/handle/11250/267776/431687_FULLTEXT01.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Grytbakk, A., & Borgestrånd, J. H. (2004). *Følelser i drift - om ungdom under 18 år som selger/bytter seksuelle tjenester i Trondheim*. Midt-Norge: Barnevernests utviklingscenter.
- Grytbakk, A. (2015). *Krenket, men ikke offer*. Fontene.
- Haukaas, K. (2019). *Seksuell utnyttelse av barn og unge over internett*. Poilitet: Kripos: Oslo. Retrieved from <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/seksuelle-overgrep-mot-barn/seksuell-utnyttelse-av-barn-over-internett.pdf?msckid=3c516149aab711ec84d3bf75a0b08779>
- Helsedirektoratet. (2013). *Nasjonalt faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med psykoselidelser*. Oslo: Helsedirektoratet.
- Jonsson, L., & Svedin, C. G. (2017). *Barn utsatt for seksuelle overgrep på nettet*. Barnafriid - Nationellt kunskapscentrum. Retrieved from <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1153434/FULLTEXT01.pdf>
- Kurshed, A., Weckner, E., & Flåte, K. O. (2021). *Vi vil dere skal forstå - 142 barn og unge om selvskading*. Forandringsfabrikken Kunnskapscenter.
- Kvello, Ø. (2018). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner*. (2.utg). Oslo: Gyldendal.
- Landberg, Å., & Jonsson, L. (2017). *En del av virkligheten; om barn seksuelle overgrep og nettet*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Larsen, E. (2020). *Miljøterapi med barn og unge - organisasjonen som terapeut*. (3.utg). Oslo : universitetsforlaget.
- Leer-Salvesen, P. (2021). *Etikk for profesjonelle*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Livingstone, S., & Helsper, E. (2007). *Taking risks when communicating on the internet: the role of offline social-psychological factors in young people's vulnerability to online risks*. Communication and Society.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2003). Victimization of youths on the internet. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2001). *Risk factors for and impact of online sexual solicitation of youth*. Journal of the American Medical Association.
- Mitchell, K., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2007). *Youth internet users at risk for the most serious online sexual solicitations*. Journal of the American Medical Association.
- Monroe, S. M., & Hadjiyannakis, K. (2002). *The social environment and depression: Focusing on severe life stress*. New York : Guilford Press.
- Norsk Helseinformatikk. (2022, februar 08). *Psykisk utviklingshemning - mental retardasjon*. Retrieved from Psykisk utviklingshemning - mental retardasjon: <https://nhi.no/sykdommer/barn/vekst-og-utvikling/psykisk-utviklingshemning/>
- Nyman, A. (2006). *Abused Online*. Bup – Elefanten and the country council of Östergötland.
- Posten. (2022). *Levering av post og pakker*. Retrieved from Posten: <https://www.posten.no/levering-av-post>

- Regjeringen.no. (2020, 10 9). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Retrieved from Barne- og familiedepartementet :<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>
- Research, S., & Rosenberg, T. G. (2020). *Barn og medier 2020: En kartlegging av 9-18-åringers digitale medievaner*. Fredrikstad: Medietilsynet. Retrieved from <https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/201015-barn-og-medier-2020-hovedrapport-med-engelsk-summary.pdf>
- Schoon, I. (2007). *Risk and Resilience adaptations in changing times*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shannon, D. (2007). *Vuxnas sexuella kontakter med barn via*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (Brå). Retrieved from https://bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f180008790/1371914725051/2007_11_vuxnas_sexuella_kontakter_med_barn.pdf
- Staksrud, E., & Ólafsson, K. (2019). *Tilgang, bruk, risiko og muligheter. Norske barn på Internett. Resultater fra EU Kids Online-undersøkelsen i Norge 2018*. Oslo: EU Kids Online og Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo. Retrieved from <https://www.uio.no/english/research/strategic-research-areas/nordic/research/research-groups/living-the-nordic-model/news/eu-kids-online-hovedrapport-for-norge-2019.pdf>
- Statistisk sentralbyrå. (2021, Desember 6). *Barnevernsinstitusjoner*. Retrieved from Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevernsinstitusjoner>
- Stern, D. N. (1995). *Barnets interpersonelle univers*. København: Hans Reitzels Forlag .
- Straffeloven. (2005). *Lov om straff*. (LOV-2005-05-20-28). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffelov>
- Søftestad, S. (2019). *Grunnbok i seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetsforlaget .
- Øistensen, G. (2020). *Internett er et stort mørkt rom: Håndtering av risiko for seksuell utnytting over internett på barnevernsinstitusjon*. Redd Barna. Retrieved from <https://www.reddbarna.no/content/uploads/2020/11/Internett-er-et-stort-m%C3%B8rkt-rom.pdf>
- Aadland, E., & Eide, T. (2019). *Samarbeid om etisk kompetanseheving - Den lille etikkveilederen*. Oslo: Kommunesektorens organisasjon. Retrieved from Kommunesektorens organisasjon .
- Aanerød, L. T., & Mossige, S. (2018). *Nettovergrep mot barn i Norge 2015-2017: Rapport basert på erfaring fra Kripos, politiet, tjenesteleverandører og internasjonal forskning*. Oslo: NOVA, OsloMet. Retrieved from <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5127/Nettutg-NOVA-Rapport-Nettovergrep-10-2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

